

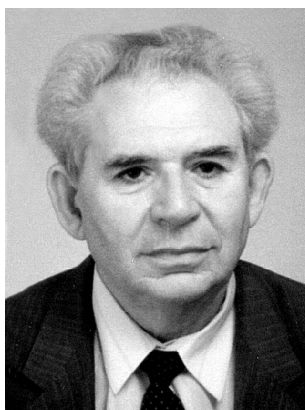
Megemlékezés

A 2004. év súlyos csapással köszöntött be a magyar történettudományra. Már csak hetek, napok kérdése volt, meddig áll ellen Kristó Gyula szervezete a halálos kórnak. Barátaiktól, megbecsült kollégáitól üzenetekben búcsúzott el, mielőtt örökre távozott.

1939-ben született Oroszházán. A szegedi JATE magyar-történelem-latin szakának elvégzése után szűkebb szakterülete: a középkori magyar történelem és a történeti segédtudományok művelése és oktatása lett.

Széles látókörét, kiterjedt érdeklődését jelzi, hogy történeti munkák mellett írt nyelvészeti (helynevek elemzése), irodalomtörténeti, filológiai, történeti folklórisztikai, régészeti, népesedéstörténeti tanulmányokat is.

A JATE, majd a Szegedi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékének egyetemi tanára, 1969-ben a történettudomány kandidátusa, 1977 óta a történelemtudomány doktora, 1998 óta az MTA levelező tagja lett, 1962 óta oktatott a szegedi bölcsészkaron, 1978-ban nevezték ki professzorrá. Előadásai a magyar őstörténetet és a középkori magyar történelmet ölelték fel, középlatin szövegolvasási gyakorlatai pedig különböző forrástípusokra terjedtek ki. Az irányításával folyó szegedi középkor történeti doktori (PhD) képzésben nagyszámú hallgató tanult. Több vezető egyetemi tisztséget töltött be: 1978-79-ben dékánhelyettes, 1979-1982 között rektorhelyettese, 1982-1985 között a JATE rektora, 1987-1989 kö-

KRISTÓ GYULA

1939–2004

zött bölcsészkar dékán volt. A Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék élén 1983-1995 között állt. Körülötte a magyar középkorkutatás számon tartott műhelye jött létre. Az MTA-SZTE Magyar Medievisztika Kutatócsoportjának szellemi központja volt, számos könyvet és önálló kiadványt publikált (némelyet társszerzőként), idegen (latin, angol, német, orosz) nyelven is, számos kötetet pedig szerkesztett. További írásai, idegen nyelveken több európai

országban láttak napvilágot folyóiratokban, konferenciakötetekben. Fő művei *Az Árpád-kor háborúi* (1986), *Az Árpád-ház tiündöklése és hanyatlása* (1992), *A Kárpát-medence és a magyarság régmúltja* (1993), *Nem magyar népek a középkori Magyarországon* (2003), *Tájszemlélet és térszervezés a középkori Magyarországon* (2003) c. kötetei.

Az utóbbi két évtizedben a Szent István millecentenáris és millenniumi, évfordulóhoz kapcsolódva több monográfiát publikált a honfoglaló vezérekről, a IX. századi magyar történelemről, a magyar államiség kezdetéről és szereplőiről. Korábbi kötetei felölelik az Árpád-kor és a korai Anjou-kor egész kérdéskörét a politikátörténetről a társadalom- és településtörténeten át a magyar történetírás kezdetéig. A tízkötetes *Magyarország története* I. kötetében az 1116-1242 közötti korszakot nagy forrásismerettel dolgozta fel. A tanulmányokban tükröződő mikrofilológiai elemzésektől, részkérdések megvilágításá-

tól jutott el a szintézisalkotásig. Még Györffy György és Bartha Antal életében számos vitát kiváltott, önálló elméletet dolgozott ki. A magyar történelmet tágabb, kelet-közép-európai összefüggésekben vizsgálta. Mindenkor gazdag forrásanyaggal dolgozott. Így méltán köti le a külföldi olvasók figyelmét összefoglaló műve, *Die Arpadendynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301.* (1993).

Egyik legnagyobb alkotása a *Korai Magyar Történelmi Lexikon, IX-XIV. század* (Bp., 1994) igen színvonalas megszerkesztése. A munka méltán részesült az Akadémiai Kiadó 1995. évi nivódíjában. Társszerkesztője volt a *Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba* című ötkötetes egyetemi jegyzetnek. Sorozatszerkesztője volt a *Szeged története* című, szintén ötkötetes kiadványnak, amelynek I. kötetét maga szerkesztette. Több más helytörténeti munkát is írt. Békés megye története legfontosabb kútfőit a XVIII. századig magyar átültetésben tette közzé.

Kiemelkedő forráskiadó tevékenységet fejtett ki. Sorozatszerkesztője volt az *Anjou-kori Oklevéltár*nak, amelynek köteteit modern kiadásban állította össze. Mályusz Elemér akadémikus mellett társszerzőként működött közre, Thuróczy János krónikája kritikai kiadásában (*Johannes de Thuróczy, Chronica Hungarorum. Textus*). Társszerzőkkel több válogatásban juttatta el a közönséghez a honfoglalás, III. Béla, Kun László, Károly Róbert királyok korának legfontosabb forrásanyagát. Utóbbi alapos ismeretében lehetett számos könyvnek tárgya a vármegyerendszer, a területi hercegség, a széttagoltság, a tartományurasságok, s utóbbiak felszámolása.

Mindez a rengeteg időt és energiát lekötő tevékenység nem akadályozta abban, hogy ameddig egészségi állapota engedte, nagy aktivitást fejtse ki a történész közéletben. 1980 óta volt tagja az akadémiai Történettudományi Bizottságnak, egy ideig ennek alelnöke. 1976-tól a Tudományos Minősítő Bizottság történettudományi szakbizottságá-

ban tevékenykedett; 1982-ben annak plénumában képviselte a történész szakmát. Utóbb az Akadémia Doktori Tanácsának póttagja volt. Nagy hatású szerepet töltött be a történelemtudomány szinte valamennyi helyi intézményében: 1985-1990 között a Szegedi Akadémiai Bizottság Filozófiai és Történettudományi Szakbizottság elnöke. Tevékeny volt az országos történészfórumokon is. 1985-95 években a Magyar Történelmi Társulat igazgató választmányában dolgozott. Sokoldalúságát mutatja, hogy a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság végrehajtó bizottságának is tagja volt.

1992 óta elnöke volt az országos összehasonlításban legvirágzóbb középkortörténeti könyvsorozatot rendszeresen publikáló Szegedi Középkorász Műhelynek. A szegedi egyetem *Acta Historica* periodikáját szerkesztőként jegyezte. Elnöke volt a *Dél-alföldi évszázadok* című könyvsorozat szerkesztőbizottságának. A Dugonics Társaságban is tevékenykedett. Mindezzel nem lett provinciális tudóssá, sőt ezek adtak alapot országos elismeréséig. Az intézeti folyóirat, a *Történelmi Szemle* szerkesztőbizottságának tagja volt. A tudományos ismeretterjesztésből alaposan kivette részét, nagyhatalmú televíziós és rádiós szerepléseivel, gyakori előadásokkal és cikkekkel. 1994-ben a Szent-Györgyi Albert, 1996-ban a Szűcs Jenő nevét viselő díjban megérdemelten részesült.

Munkássága elmélyültségét tekintve alig hihető, hogy csak hatvanöt évet élhetett. Kiterjedt és maradandó értékű szakirodalmi hagyatéka ellentmond a magával szemben táplált igényességéből fakadó, egyik műve bevezetésében megfogalmazott hiányérzetnek: „Nem hiszem, hogy hiánytalanul eleget tudok tenni vállalt feladatomban: a magyar állam megszületése bemutatásának.” Ellenkezőleg: életműve megkerülhetetlen az Árpád- és az Anjou-kor történeti kérdéseiben.

Székely György

MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya